

BİR KİŞİLİK ÖZELLİĞİ OLARAK SUÇLULUK VE SPORLA İLİŞKİSİ

Veysel KÜÇÜK*
Mehmet ACET**

ÖZET

Suçluluk duygusu kişiliğimizin ayrılmaz parçalarından birisidir. Bir çok kimse yaptığı bir hareket veya söylediği bir sözden sonra suçluluk duygusunu yaşadığı anlar olmuştur. Suçluluk, bireyle çevresi arasındaki karşılıklı etki ve tepkilerin sonucu oluşur. Sporda ise, suçluluk duygusu genellikle başarısızlık ve hayal kırıklıkları sonunda kendini gösterir. Suçluluk duygularının ortadan kaldırılabilmesi için sebeplerini ortadan kaldırmak gereklidir. Aynı zamanda “Biz” duygusunun oluşturulması ve oyuncuların görev ve sorumluluklarının eşit şekilde dağıtılmasına dikkat edilmelidir.

SUMMARY

The feeling of crime is a part of our personality. Most of the people has a feeling of the crime after a behavior and speaking words. Crime is emerged as a result of interaction, between the person and around of the person. Feeling of the crime is usually was feeling and the of the successful watch's by the sport's man. Not to fell be crime first of all we have to cancel reasons of the the crime's feeling the some time everybody must have sprint of the and some responsibilitybility.

* Yrd.Doç.Dr. Dumlupınar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu.

**Yrd.Doç.Dr. Dumlupınar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu.

GİRİŞ

Spor; tarihte oyun, oyalanma, eğlenme ve işten uzaklaşma anlamıyla, beş altı bin yıl önce bir çeşit beceri yarışırma oyunu olarak karşımıza çıkmıştır. Bu açıdan; en azından tarihsel düzlemde göze çarpan ya da bilinen ilk spor türlerinin devlet haline gelmiş topluluklarda, sporun toplumsal yapının sadece çağımızdaki değil, insanlık tarihinin başlangıcından beri görülen bir kurum olduğu hususunu ortaya çıkarmış oluruz. “Böylesine bir ortam ve biçimde yapılan sporun oyun ve eğlence olmadığı, hele sporcu açısından oyalanma ve işten uzaklaşma” olmadığını söyleyebiliriz. (FİŞEK, s.5)

Başlangıçta kişisel bir olgu olarak başlayan sportif faaliyetler, daha sonraları toplumsal bir nitelik kazanmasıyla daha geniş kitlelere yayılmıştır.

Bugün sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel boyutlarıyla, inkar edilemeyecek ve hafife alınmayacak bir gerçek olarak karşımıza çıkan bir çok bilimsel incelemeler de konu olmuştur. (GÜR, s.7)

Çünkü başlangıçta oyun , oyalanma ve işten uzaklaşma amacıyla başlayan sportif faaliyetler günümüzde, yüksek performansa başarıya yönelik yoğun bir rekabet ortamı içinde yapılan sistematik faaliyetlere dönüşmüştür.

Yapılan araştırmalar ve bilimsel çalışmalar neticesinde sporda başarıyı etkileyen faktörler iç ve dış diye iki gruba ayrılır. (İKİZLER, s.9) Dış faktörler çevreden kaynaklanır. Mesela, spor aletleri, hakem, rakip sporcu, seyirci vb. İç faktörlerde psikolojik özelliklerden oluşur. Yani kişinin sahip olduğu zihinsel özellikler, duygusal özellikleri ve kişilik özellikleridir. Bunlar; sporda direkt olarak etkileyen temel faktörlerdir.

Çalışmanızda özellikle kişilik ve duygusal özellikler üzerinde yoğunlaşmıştır. Çünkü “Kişilik bireyin kendisine özgü bütün vasıflarını toplayan ruhsal bir bütünlüktür. Bu bütünlük içerisinde kişinin zekası, yetenekleri, heyecansal tepkileri, duyguları, ilgileri, genel kültürü girer. Bu özellikler sportif hareketlere yön veren ve sporcunun verimini etkileyen unsurlardır. (BAŞER , s. 52)

Bu sebeple sporcu, sadece fiziksel yapısını kullanarak ve geliştirerek değil, psikolojik yapısının da bütün özelliklerini (kişilik, duygusal, ruhsal) kullanarak ve geliştirerek en yüksek performansa ulaşmaya çalışmalıdır. Bu açıdan yaklaşıldığında sportif başarıda psikolojik özellikler büyük önem kazanmaktadır. (KÜÇÜK, 1997, s.7)

Suçluluk duygusu kişiliğimizin ayrılmaz parçalarından biridir. Bir çok kimse yaptığı bir hareket veya söylediği bir sözden sonra suçluluk duygusu yaşamıştır.

Seligman ve Johnson, küçük veya büyük bir sosyal grubun üyeleri taraafından iyi ve yararlı diye kabul edilmiş bulunan inançların, geleneklerin örf, adet ve kurumların dayandıkları kurallara aykırı olarak işlenmiş bulunan anti sosyal bir davranışa suçluluk adına verirler. (EVRİM, s. 14)

Lowrey'e göre suçluluk ise; bireyle çevresi arasındaki karşılıklı etki ve tepkilerin sonucu oluşur, bu da bireyde bazı kişilik bozukluklarının meydana gelmesine neden olur. (YAVUZER, 1986, s.5)

Suç kavramını iki açıdan ele almak mümkündür. Birincisi toplum içinde yürürlükte olan yasalara karşı gelmek, bunun sonucu o yasaların karşılığı olan cezalara maruz kalmaktır. İkincisi ise psikolojik açıdan suçtur. Bu suç birinci kapsama giren suça göre daha geniş kapsamlıdır. Buna göre suç, toplumun ahlak ve davranış kurallarına aykırı hareketlerin sonucu olarak toplumla çatışma haline düşmektir. Bütün suç davranışları toplumsal bir uyumsuzluğun belirtisi olarak aynı psikolojik ve toplumsal sebeplerin sonucudur.

Kişiyi, toplumla çatışmaya düşürerek onun suç işlemesine sebep olan olaylar hakkında bazen dinsel, bazen felsefi, bazen de bilimsel açıdan yaklaşımlar olmuştur. (ENÇ, s.152)

Bazıları bireyin davranışları ve kaderin kendi iradesi dışında bir takım kuvvetler tarafından yöneltildiğini ileri sürüp bireyin yaptığı kötü davranışlardan sorumlu tutulmayacaklarını savunurlar. Diğer taraftan bazıları ise; insanın akıl ve iradeye sahip bir varlık olarak yaptığı her davranışı bilinçli yaptığını savunarak bireyi sorumlu

tutmaktadır. (ENÇ, s. 153) Bunun yanında çevre koşullarında suçun işlenmesine önemli bir faktör olup, kişinin içinde bulunduğu sosyal sınıf ve zümrede suçlu olup, kişinin içinde bulunduğu sosyal sınıf ve zümrede suçlu hareketlerin ne ölçüde bireyin kendisine kalacağını tayin edebilir. (YÜCEL, s. 15)

Suç davranışının sebeplerini ve kişinin sorumluluk durumunu ortaya çıkarabilmenin en etkili yolu sistemli ve tarafsız bilimsel araştırmalardır. Bu yönde bir çok araştırma yapılmıştır. Bunları önem sırasına göre incelediğimizde şöyle bir sıralama ortaya çıkar.

A. Aile Durumunun Bozuklukları

Aile, toplumu meydana getiren en küçük parçası olarak, çoğunun kişilik ve karakterlerinin gelişmesinde ailenin oynadığı rolün etkisi inkar edilemez. Çünkü, insan hayatının ve terbiyesinin dayandığı temel bir müessesedir. (GÜNGÖR, s. 206) “Bazı psikologlar, (Freud ve taraftarları) insan şahsiyetinin, doğumdan sonraki beş yıl içinde teşekkül edildiğini söylerler ki, bu iddia insanın yetişmesine ailenin rolünü zannettiğimizden çok daha büyük olarak gösteriyor” (GÜNGÖR, s.214) Dolayısıyla bu düzendeki bozukluklar veya eksiklikler çocukların davranış ve alışkanlıkları üzerinde derin izler bırakmaktadır. (ENÇ, s. 153) Eğer bir ailede kadın ve erkeğin rolleri belli değil ise, çocuk ideal bir anne ve babadan yoksun yetişiyor demektir. Çocuk, cinsiyetine uygun normları anne ve babayı taklit ederek kazanır. “Taklit” çocuğun en güçlü öğrenme mekanizmasıdır. (YAVUZER, 1992, s. 145)

İngiliz ruh bilimcilerinden C.Burt, 200 suçlu çocuğu çeşitli yönlerden inceleyerek, aynı şartlarda suç işlememiş bir grupta karşılaştırmıştır. Bu araştırmada, suçlu çocukların %58’inin ölüm, ayrılık ve boşanma gibi yıkılmış aile çevrelerinde yetişmiş oldukları bulunmuştur. Bu oran kontrol grubunda %25 olarak tespit edilmiştir.

B. Kötü Eğitim

Eğitimi insan için her yönü ile gerekli bir devre olarak kabul etmek zorundayız. Çünkü, her ne vermek istiyorsak, onu sistemli bir biçimde ve olması gereken kişiye en uygun bir tarzda vermek durumundayız. İdealler, düşünceler ve ileriye dönük programlar ancak istenilen doğrultuda yetişen ve terbiye edilen insanlar sayesinde gerçekleşebilir. (DOĞRU, s. 51-52). Eğitim denildiğinde ilk önce aile içerisinde kötü gelenek ve göreneklere bağlı kalma bilgisizlik ve arılayışsızlıkları yüzünden işledikleri devamlı hatalarıyla çocukları

suça ittiği tespit edilmiştir. Ailelerin çocuklarını ihmal etmeleri, üzerlerinde aşırı baskı kurmaları veya aşırı gevşek bırakmaları, aşırı koruma gayreti içine girmeleri, çocukları sık cezalandırma eğilimleri çocukları isyana anti-sosyal davranışların içine iter. (ENÇ, s. 159) Aile içerisindeki eğitim tarzı da önem arz etmektedir. Özellikle şımarık ve nazlı eğitim şekli, içe dönük saldırgan davranış eğilimleri için uygun bir ilk şarttır. (BAUMAN, s.176)

Nitekim yapılan bir araştırma suçlu gençlerin evden kaçmalarına bir anlamda anti-sosyal davranışa ilk adımı atmalarına neden olan en büyük etkenin %59 oranında ailesinin baskısı olduğu tespit edilmiştir. (YAVUZER, 1986, s.5)

Bunlar temelde yanlış eğitimin sonuçlarıdır.

C. Yoksulluk

Yoksulluğun suç ve cürüm doğurmaktaki rolü inkar edilememektedir. Ancak yoksulluk direk suça götürmektedir. Yoksulluğun getirdiği şartlar (bilgisizlik, alkoliklik, kalabalık bir ailenin dar bir ortamda yaşaması sonucu ahlaki değerlerin yokluğu veya zayıflığı) çocuğu dolaylı olarak suça teşvik etmektedir.

D. Çocuk Çeteleri

Ergenlik öncesi ve gerginlik boyunca çocukların bir araya gelerek gruplar kurmaktan hoşlandıkları tespit edilmiştir. Başlangıçta amaçsız olan bu gruplar bir arada bulunmak, yiyecekleri paylaşmak, sır ortaklığı yapmanın verdiği zevkle yetinirken daha sonraları çeşitli konularını tartışıldığı fikir çeteleri haline dönüşürler. Bu gruptaki çocukların aradığı heyecanı verici, kendilerine üstünlük kazandıran meşguliyetler bulmaktır. Bu; spor, izcilik gibi faydalı faaliyetlerle temin edilmediği takdirde çetecilikle ve yaşadışı faaliyetlerle elde etme yoluna gidilir.

E. Sinema ve Roman

Diğer faktörler kadar olmasa bile sinema ve romanlarını çocukları suça teşvik edici bir etken oldukları kabul edilen bir gerçektir. Buralarda görülen veya okunan suç işleme şekil ve kalıpları taklit edilerek uygulamaya konulmaktadır.

F. Cinsel Ayrımlıklar

Suç çeşitleri arasında cinsel suçların daha fazla kız çocukları arasında, hırsızlık, soygunculuk, kalpazanlık gibi suçların da erkekler

tarafından daha sık işlendiği görülmüştür. Cinsel farklar arasında en önemlisi kızların aylık adetleri ve bunların davranış üzerindeki etkileridir. Bu dönem bazı kızları hasta edecek kadar sarstığı halde, bazılarını hiç etkilememekte, bazılarını da çok sinirli, kolayca heyecanlanan gergin bir hale sokmaktadır. Bu şartlarda bir kızın kendisinden beklenmedik şeyler yapabilmesi ihtimal dahilindedir. Yüz kişilik suçlu kız grubun %4 'ünün suçlarının kesin olarak aybaşının ruhsal ve davranış etkilerinden iler geldiği ortaya koymuştur. (ENÇ, s. 167)

Buraya kadar suç ve suçu doğuran sebepler üzerinde duruldu. Buradan hareketle, suçluluğun ortadan kaldırılması için sebepleri ortadan kaldırmak gerekir. Fakat sebep doğru olarak tespit edilmeli ortadan kaldırıldıktan sonra çocuğun gelişmesine iyi bir yön verebilmelidir.

Sporla suçluluk duygusu genellikle başarısızlıklar, hayal kırıklıkları sonucunda kendini gösterir. Kaybedilen bir maçın arkasından kendini sorguya çeken sporcu, oyun anındaki başarısız hareketlerini zihninde abartarak suçluluk, duygularının oluşmasına yardımcı olur. Özellikle sporcunun müsabakada eline geçen elverişli pozisyonları kullanamaması bu duyguların yoğunlaşmasına neden olacak, sonunda bir takıma ait olan mağlubiyetin yükünü kendi omuzlarına yükleyecektir. Bu duygularla sporcu kendine yönelik bir saldırganlık davranışını göstermesi muhtemeldir. Bu tür saldırganlık suçluluk ve pişmanlık duyguları veya hayal kırıklığının bir sonucu olarak görülür. (BAUMAN, s. 176)

Suçluluk duyguları "Yıldız Futbolcu" olarak nitelenen ve buldukları takımlarda büyük etkinlikleri olan sporcular üzerinde daha fazla gözükmektedir. Çünkü bu tip sporcular çevrelerinin (Kulüp çevresi, arkadaş çevresi, takım içi ve arkadaş çevresi) aşırı beklentileri sonucu devamlı psikolojik baskı altındadırlar. Bu yükün altında ezilen sporcular, başarısızlık durumunda bekleneni verememenin verdiği değişik duygularla suçluluk hissine kapılacaklardır. Küçük, tarafından futbolcular üzerinde yapılan bir araştırmada da suçluluk duygusunun en fazla amatör sporcularda, daha sonra profesyonel sporcularda, en az da sporcu olmayanlarda yaşandığı tespit edilmiştir. (KÜÇÜK, s. 83)

Suçluluk duygular moral bozukluğu ve saldırganlık gibi tepkilerle dışa yansıtılır. Yani rakibe karşı kasıtlı sert hareketler, çok fazla konuşma ve küfür etme, kötü bir oyun sergileme suçluluk duygularının görünen tepkileridir. Bu tepkiler bazen sporcunun

kendine yönelik de olabilir. Yani sporcu suçluluk duygusundan kurtulabilmek için kendi kendine ceza verme yoluna gider. Örnek; antrenmanda aşırı çalışma isteği, kendisi tokatlama, kendi kendine sinirlenme gibi davranışlar gösterir. (BAUMAN, s. 177)

Sonuç olarak, sporcuyu bu tip duygulardan kurtarmanın yolu; sporcuların performanslarını olumsuz etkileyen kişilik kusurları ve kişilik özellikleri, spor psikolojisi uygulamaları ile düzeltiler. (BAŞER, s. 10) Özellikle takım sporlarında oyuncuların görev ve sorumluluklarının eşit şekilde dağıtılmasına dikkat edilmelidir. Ayrıca "Biz" duygusu kazandırılarak başarı ve başarısızlıkları takımın bütününe mal edilmesi, sporcuları olumsuz duygulardan arındıracaktır.

Bir sorumluluk, görev dağılımı yapılacaksa, sporcunun psikolojik durumuna uygun bir görevin verilmesine dikkat edilmelidir.

Başarısız bir sonuç alındığında, aşırı duygusal olan sporculara ve yıldız sporcular, kendilerini suçlu görürler ve kendilerine ceza vermeye çalışırlar, bu tür sporculara müsabakadan sonra yardımcı olunması, başarısızlık durumunda yalnızca suçlunun onun olmadığını hatırlatmak gereklidir.

KAYNAKÇA

BAŞER, E.: Uygulamalı Spor Psikolojisi, Performans Sporunda Psikolojinin Rolü, MEGSB Yayınları, I. Baskı, Ankara, 1986.

BAŞER, E.: Futbolda Psikoloji ve Başarı, Bağırhan Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 1996

BAUMAN, S.: Uygulamalı Spor Psikolojisi, (Çev.: İKİZLER, C.-ÖZCAN, A.O), Alfa Basım Yayım, İstanbul, 1994.

DOĞRU, A.: Değişen Toplumun Bunalımı, Kültürü, Eğitimi ve Yaşayışları, Timaş Yayınları, İstanbul, 1991.

ENÇ, M.: Ruh Sağlığı Bilgisi, İnkılap ve Aka Yayınevi, İstanbul, 1979.

FİŞEK, K.: 100 Soruda Türkiye Spor Tarihi, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1985.

GÖNGÖR, E.: Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1995.

GÜR, A.: Spor ve Sosyal Sınıflar, Kent Basımevi, Aydınlık Yayınları, No.69, İstanbul, 1979.

İKİZLER, C.: Sporda Başarının Psikolojisi, Genişletilmiş II. Baskı, Alfa Basımevi, İstanbul, 1994.

KÜÇÜK, V.: Amatör ve Profesyonel Futbolcuların Bazı Kişilik Özellikleri, M.Ü. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1990.

KÜÇÜK, V.: Sporda Yönlendirmenin Yeri ve Önemi-Futbol Örneğinin - Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1997.

YÜCEL, M.: Suç ve Ceza, Yarıaçık Cezaevi Matbaası, Ankara, 1973.